

ŠTEV. 2.

LETNIK XXVI.

NARODNI GOSPODAR

**GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“
V LJUBLJANI.**

V LJUBLJANI, DNE 15. FEBRUARJA 1925.

TISK ZADRUŽNE TISKARNE V LJUBLJANI.

VSEBINA: Ivan Avsenek: Poglavlja o obrestni meri. — I. B.: Boj za vloge. — Zadrugištvo v sovjetski Rusiji. — Mlekarnstvo v naši državi. — Kako naj gospodarijo strojne in elektrostrojne zadruge? — Zadrugišno gibanje v Sloveniji. — Vprašanja in odgovori. — Zadrugištvo. —

Priloga „Narodnega Gospodarja“ št. 2, I. 1925.

Za vsa objavljena vabila, pri katerih ni izrecno drugače določeno, velja določba: Ako bi ta občni zbor ob navedenem času ne bil sklepčen, vrši se pol ure kasneje na istem mestu in pri istem dnevnem redu drugi občni zbor, ki veljavno sklepa ne glede na število navzočih članov.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice na Vinici, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 15. marca 1925, ob pol 9. uri popoldne v župnišću. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Čitanje revizijskega poročila. 3. Poročilo načelstva in nadzorstva. 4. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 5. Slučajnosti.

Prvi občni zbor Hranilnice in posojilnice v Predoslju, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 1. marca 1925 po jutranji sv. maši v Društvenem domu. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 3. Slučajnosti.

XXI. redni občni zbor Kmetijskega društva v Št. Vidu nad Ljubljano, r. z. z. o. z., se bo vršil dne 1. marca 1925, ob 7. uri jutraj v cerkveni dvorani. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo načelstva in nadzorstva. 3. Potrjenje rač. zaključka za l. 1924. 4. Dopolnilna volitev načelstva. 5. Volitev nadzorstva in razsodišča. 6. Slučajnosti.

Redni občni zbor Hranilnice in posojilnice v Smledniku, r. z. z. n. z., se bo vršil v nedeljo dne 8. marca 1925, ob 3. uri popoldne v čitalnični sobi Društvenega doma v Smledniku. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo načelstva in nadzorstva. 3. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 4. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 5. Slučajnosti.

Občni zbor Kmetijske nabavne in prodajne zadruge v Jevnici, r. z. z. o. z., se bo vršil dne 19. marca 1925, ob 15. uri v šoli v Jevnici. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Čitanje revizijskega poročila. 3. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 4. Slučajnosti.

Občni zbor Električne strojne družbe v Mozirju, r. z. z. o. z., se bo vršil dne 1. marca 1925, ob 3. uri popoldne v prostorih ljudske šole v Mozirju. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo načelstva in nadzorstva. 3. Potrjenje rač. zaključka za l. 1924. 4. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 5. Slučajnosti.

VII. redni občni zbor Mizarske zadruge v Št. Vidu nad Ljubljano, r. z. z. o. z., se bo vršil dne 8. marca 1925, ob 4. uri popoldne v župnišću. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 4. Slučajnosti.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice na Selh pri Šumberku, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 1. marca 1925, ob 3. uri popoldne v župnišću. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 3. Slučajnosti.

Občni zbor Posojilnice pri Sv. Lenartu v Slov. gor., r. z. z. n. z., se bo vršil dne 14. marca 1925, ob 2. uri popoldne v zadrugi pisarni. V slučaju nesklepčnosti se vrši dne 14. aprila 1925 ob isti uri in na istem mestu drugi občni zbor, ki bo sklepčen pri vsakem številu navzočih zadrugičnikov. 1. Čitanje revizijskega poročila. 2. Poročilo nadzorstva in načelstva. 3. Odobritev bilance za l. 1924. 4. Razdelitev čistega dobička. 5. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 6. Predlogi.

Občni zbor Ljudske hranilnice in posojilnice v Zagorju ob Savi, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 1. marca 1925, ob 3. uri pop. 1. Branje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo načelstva in nadzorstva. 3. Sprememba pravil. 4. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 5. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 6. Slučajnosti.

XVIII. redni občni zbor Hranilnice in posojilnice v Vurbergu, r. z. z. n. z., se bo vršil v nedeljo dne 1. marca 1925, ob 3. uri popoldne v stari šoli v Vurbergu št. 2. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 3. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 4. Sprememba pravil. 5. Slučajnosti in predlogi.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice v Št. Jerneju, r. z. z. n. z., se bo vršil v nedeljo dne 1. marca 1925, ob 15. uri pop. v Društveni dvorani. 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Čitanje revizijskega poročila. 3. Poročilo načelstva in nadzorstva. 4. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 5. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 6. Slučajnosti.

30. redni občni zbor Hranilnice in posojilnice na Blokah, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 8. marca, ob 3. uri pop. v uradnih prostorih pri Par. št. 22. 1. Čitanje zapisnika o zadnjem občnem zboru. 2. Poročilo načelstva in nadzorstva. 3. Potrjenje rač. zaključka za l. 1924. 4. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 5. Sprememba pravil. 6. Slučajnosti.

Občni zbor Kmetijskega društva v Mošah, r. z. z. o. z., se bo vršil v nedeljo dne 8. marca 1925, po jutranji sv. maši v društvenem domu v Smledniku. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 3. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 4. Slučajnosti.

Občni zbor Okrajne posojilnice v Krškem, r. z. z. o. z., se bo vršil v nedeljo dne 8. marca 1925, ob 11. uri popoldne v zadrugi pisarni. 1. Računski zaključek za l. 1924. 2. Revizijsko poročilo. 3. Volitev načelstva in nadzorstva. 4. Predlogi.

Občni zbor Hranilnice in posojilnice na Prihovi, r. z. z. n. z., se bo vršil dne 19. marca 1925 po večernicah v uradnih prostorih. 1. Poročilo načelstva in nadzorstva. 2. Odobritev rač. zaključka za l. 1924. 3. Volitev a) načelstva, b) nadzorstva. 4. Čitanje revizijskega poročila. 5. Slučajnosti.

NARODNI GOSPODAR

GLASILO „ZADRUŽNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Člani „Zadruž zveze“ dobivajo list brezplačno. Cena listu za nečlane po 25.— Din. na leto, za pol leta 12:50 Din.
 Cera inseratov po dogovoru. — Izhaja 15 dne vsakega meseca. — Rokopisi se ne vračajo.

Ivan Avsenek:

Poglavje o obrestni meri.

Potreba znižanja obrestne mere.

Narodna banka je začela pred nedavnim z večjim gibanjem, da zniža sedanjo obrestno mero, ki je v splošnem zelo visoka in presega ne samo predvojno višino, ampak tudi običajne sedanje višine v zapadni Evropi.

Ta korak je bil povod za živo javno debato o bistvu, višini in upravičenosti tako visokih obresti in o vzrokih tega pojava. Vprašanje je tako važno, da mora zanimati tudi hranilnice in posojilnice. Zato si oglejmo rezultate dosedanje debate o njem.

Nesporno je dejstvo, da je obrestna mera, ki se giblje povprečno od 10 do 20 odstotkov, previsoka in nasprotuje zdravemu gospodarskemu razvoju. Konkurenca v produkciji je danes tako huda, da produkcija ne prenese 10 do 20% obresti. Prenesla bi pri nas lahko 5 do 10% in k tej višini mora stremeti naš gospodarski položaj. Toda kako?

Nekateri važnejši nasveti so sledeči:¹

Dvig vrednosti dinarja in njega posledice.

1. Vrednost dinarja naj se dvigne. Cene bodo morale sorazmerno pasti. Produkcija bo potrebovala manj obratnega kapitala, stroški za investicije se bodo zmanjšali. Po-

praševanje po kreditih bo torej manjšega obsega pri najmanj enaki ponudbi — obrestna mera bo padala.

Izvajanja so logična, toda ne drže v polnem obsegu. Dviganje dinarske vrednosti ima namreč še druge — slabe — posledice in ne samo padanja cen. Povzroči namreč bistvene in pogosto nepričakovano hitre spremembe v razmerju med podjetnikovimi — podjetnik je namreč glavni povpraševalec po kreditu — aktivni in pasivi. Podjetnikova aktiva obstoje večinoma iz takih postavk, ki imajo dnevno ceno n. pr. nepremičnine, stroji, surovine, izdelki itd. Njegova pasiva pa so ponavadi v denarju izražene obveze, največ dolgovi in dolgovom podobna bremena. Če se dinar dviga, so aktiva zmeraj manj vredna, vrednost pasiv pa ostane nespremenjena. Podjetnik mora biti torej izredno previden, da mu dolgovi ne snedo aktiv; njegov položaj postaja torej zmeraj riskantnejši. Čim večji je pa ta riziko, tem več se mora zanj zaračunati v obrestno mero, kar je seveda ne znižuje.

To pa ni edina slaba posledica. Riskantnost podjetnikovega položaja zahteva tudi večjo previdnost in strogost v oceni njegovega premoženja. Čim večja je ta previdnost in strogost, tem manjše je število kredita vrednih reflektantov. Razvoj sam razdeli reflektante v dva dela: v enega, ki je kredita vreden in ki ga tudi dobi brez težave poceni; v drugega, ki je pa neprimerno večji

¹ Razpored glej Jugoslovanski Lloyd od 16. I. 1925.

od prvega, ki ga more dobiti le s težavo in proti visokim obrestim. Zgodi se lahko — in v predvojni Srbiji se je to tudi dogajalo — da je kapitala več na razpolago, kot ga potrebuje število dobrih podjetnikov. Kreditni zavodi takrat ne vedo kam z denarjem; dobri klijentje ga ne rabijo, slabim ga ne zapajo. Vkljub navideznemu pomanjkanju kapitala je dejanski položaj popolnoma drugačen in temu primerno vpliva tudi na obrestno mero: enotna obrestna mera izgine, dobri podjetniki imajo za tretjino, da celo za polovico cenejši kredit kot slabi.

Dviganje dinarja bo torej povzročilo diferenciranje obrestne mere, splošnega znižanja pa ne bo prenesla. Kako močno bo to diferenciranje, se danes še ne da soditi. Kolikor se da sklepati iz posameznih pojavov, pa lahko trdimo, da imajo že danes dobri podjetniki za tretjino cenejši kredit kot slabi.

Kredit v inozemstvu in njih opasnost.

2. Dosedanji kapital, ki ne zadostuje za potrebe podjetnikov v naši državi, naj se poveča na ta način, da privabimo tuj kapital v obliki državnih in privatnih dolgov v tujini.

Ta nasvet je gotovo dober, vendar ima zelo nevarno stran za narodno gospodarstvo in ta nevarna stran tiči v obliki odpoklica oziroma odpovedi takih dolgov. Če se obrestovanje in odplačilo vršita tekom dolge dobe po natančno in jasno izdelanem načrtu, ni nobene nevarnosti, dasiravno nastanejo lahko tudi tukaj sitnosti in težave za plačilno bilanco oziroma njen barometer: kurz domače valute. Kot najnavadnejši primer navedemo lahko vpliv slabe letine na take obveznosti v agrarnih državah. Zgodovina ruskih dolgov v tujini je v tem oziru zelo poučna.

Toda dolgove z jasnim dogovorom o amortizaciji in stalnem obrestovanju si do-

volijo samo lahko države, avtonomne oblasti vseh vrst, hipotekarne banke itd.; za podjetnika pridejo le izjemoma v poštev. Njemu so dostopni po navadi samo običajni bančni krediti pri tujih kred. zavodih. Ti krediti niso osnovani na amortizaciji, njihova odpoved je navadno enkratna za vso svoto ter vezana na nepredolgi rok. Če taki tuji bančni krediti dosežejo precejšnjo višino, postanejo lahko Damoklejev meč za valuto. Trenotno se lahko pojavi iz najbolj nepričakovanih vzrokov na mednarodnih denarnih trgih nezaupanje do države in njenega gospodarstva. To trenotno nezaupanje povzroči odpoklic takih bančnih kreditov, ta pa spravi valuto v ostro gibanje in vznemiri cel gospodarski razvoj. Povzroči pa tudi naglo dviganje domače obrestne mere: komur je odpovedan kredit v tujini, ga more iskati doma in — če ga nujno rabi — plačati zanj vsako ceno.

Sklep: S tujim kreditom sicer lahko vplivaš na znižanje domače obrestne mere, toda ravno tuji kredit jo zopet ravnotako lahko požene kvišku, če njegova odpoved v splošnem ni dogovorjena dosti previdno.

Odplačevanje drž. dolga pri Narodni banki.

3. Država naj odplača svoj dolg pri Narodni banki, ta naj pa ta denar porabi za kredite domačim podjetnikom.

To je brezpogojno zdrav nasvet in pametna zahteva, ki ji ne more nihče oporekati, dokler seveda država ne uvede v svrhu odplačevanja tega dolga tako drakoničnega obdavčevanja, da naredi s tem več škode kot visoka obrestna mera. Ne samo obresti, tudi davki se kalkulirajo v cenah. Ideja odplačevanja državnega dolga Narodni banki je torej vredna vse pohvale, ne sme se pa izvršiti kar čez noč. Odplačevanje mora biti razdeljeno na daljšo dobo in njegova organizacija mora biti dosti gibčna, da se lahko

zmeraj prilagodi vsakokratni davčni moči davkoplačevalcev.

Pri tej priliki je treba opozoriti še na tole: sedanja finančna politika pozna pri državi samo dohodke in izdatke; državno računovodstvo ve le, rekli bi, za račun zgube in dobička, bilance z aktivni in pasivi ne pozna, pa jih vendar ima. Stroški s pasivi se krijejo po proračunu, za ustvarjanje in upravo večjih aktivnih postavk so potrebna posojila. Zato ni države brez dolgov. Idealno je stanje, da država lahko dobi doma dosti posojila. Pri nas je ravno narobe. Doma ne dobi skoraj ničesar, usoda 7% posojila priča o tem. Kljub temu žalostnemu stanju pa tega idealnega položaja ni treba nikoli izgubiti izpred oči. Da pridemo do njega, je potrebno delo celih desetletij, samo začetek je težak, bo pa kmalu potreben.

Koncentracija bank in bančnega poslovanja.

4. Problem koncentracije velja bolj za banke, manj za kreditne zadrage. Kljub temu je treba opozoriti na tole: znižavanje obrestne mere vodi samo po sebi do take koncentracije, male banke izginajo mimogrede v velikih. Velikih bank je pa navadno zelo malo in zato se med sabo tem lažje zgovorijo o obrestni meri in diktirajo njeno višino. Zadrage niso tako močne, da bi se mogle upreti takemu diktatu. Pa ne samo tu tiči njihova odvisnost od bank. Koncentracija bančnega kapitala spravi v svojo odvisnost pogosto blagostanje tisočev ljudi, na to blagostanje pa so navezane zadrage, kajti njihovo poslovanje temelji na teh širokih ljudskih slojih.

Koncentracija bank in bančnih poslov bo torej gotovo sodelovala pri znižanju obrestne mere, toda dobila bo oblast nad njo. Resnici na ljubo je treba ugotoviti, da dosedaj še nismo mogli ugotoviti prevelike zlorabe te oblasti, kar se tiče kreditnih obresti.

Znižanje obrestne mere na vloge.

5. Ta nasvet temelji po našem mnenju na preozkih domnevah in nejasnih poročilih. Slišimo sicer o vlogah, ki so obrestovane visoko nad 10%, toda, koliko jih je, komu so dane, kako so varne, vse to so vprašanja, ki bi jasni in izčrpni odgovori na nje dali gotovo malo manj svetlo sliko, kot je ona, ki nam jo ponujajo taka poročila in trditve. Če povzamemo vse vloge v celoti, gotovo ni njihova srednja obrestna mera nad 8 do 10%, dočim morajo dolžniki računati v srednjem z 18 do 24% in še več. Z drugimi besedami: obrestna mera na vloge je poskočila po vojni za kakih 100%, obresti za posojila pa najmanj za 200 do 300%. Predno se torej zniža obrestna mera na vloge, se mora uravnati razmerje med kreditnimi in debetnimi obrestmi, t. j. se približati kolikor mogoče onemu pred vojno. Na predvojno razmerje seveda ne moremo kmalu računati radi večjih režij (socialne dajatve, krajši delavni čas), večjega obdavčenja in večjega rizika, toda sedanja razlika med aktivnimi in pasivnimi obrestmi je brezdvomno precej prevelika, četudi vpoštevamo ravnokar navedene okoliščine. Če bi hoteli zniževati obresti za vloge in stroške za kredite v sedanjem njihovem razmerju, potem bi recimo pri 10% na debetni strani prišli na 1 do 3% na kreditni, kar je očividno nesmisel.

Predno se začne znižanje obrestne mere za vloge, je treba torej temeljito popraviti razmerje med obrestmi za vloge in onimi za posojila. Taka korektura se bo pa vršila zelo počasi in jo danes komaj šele začnemo opazovati. Zato je tu obravnavani nasvet najmanj prezgoden, četudi v svojem bistvu neoporečen.

Produktivno varčevanje.

6. Ostane nam še zadnji nasvet: vedno intenzivnejše produktivno varčevanje. Pra-

vimo: produktivno varčevanje, kajti varčevaje samo brez nalaganja ali posojevanja prihranjenega denarja je vredno samo polovico, ker pomeni mrtev kapital. To je treba poudariti že zato, ker imamo pri nas takega neproduktivnega varčevanja še sila dosti, morda več kot produktivnega. (Zgodbe o načinu varčevanja po Hrvatskem, Slavoniji, Vojvodini itd. nam povedo dosti o tem.)

Varčevanje samo je gotovo med najboljšimi uspešnimi sredstvi za pobijanje visoke obrestne mere, ne glede na to, da je istočasno med redkimi gospodarskimi pojavi, ki tudi moralno dobro vplivajo na človeka. Varčevanje rodi blagostanje, saj pravi domač pregovor: samo prihranjeno je pridelano, blagostanje pa je simptom nizke obrestne mere.

Varčevanje je treba sistematično gojiti v dveh smereh: vzgajati k varčevanju samemu in navajati ljudi do nalaganja prihrankov. V eni in drugi smeri je v naši državi še vse premalo narejenega, posebno v drugi smeri. Milijoni prihrankov leže še doma, ker manjka ljudem vere v našo domačo kreditno organizacijo. Dvigniti je treba torej predvsem izven Slovenije zaupanje do domačih kreditnih zavodov; to pa je predvsem naloga zavodov samih, kajti zavodi sami morajo skrbeti za solidnost svoje eksistence; iztebiti morajo, kar ne spada med nje, ustvariti morajo dejansko stanovsko solidarnost in realnost v poslovanju, na drugi strani pa sistematično vzbujati in gojiti v javnosti zaupanje do kreditne organizacije kot take.

Propaganda varčevanja.

Pa tudi v prvi smeri še ni vse storjeno. Pač, napisanih je mnogo člankov, organizirajo včasih tudi kake druge vrste propagande, toda vse to ne kaže nobenega znaka sistematičnega in vztrajnega dela. Ravno to pa je potrebno. Varčevanje ni s početka prav nič prijetna stvar, izgovorov ne manjka. Ker ni prijetno, pripraviš do njega človeka le počasi, s potrpežljivostjo, z doslednostjo, z vztrajnostjo.

Tudi pri nas v Sloveniji takega dela v velikem obsegu še ni. Edino Orlovska organizacija ima v svoji široko zasnovani in vzgledno organizirani »Čebelici« tako organizacijo za vzgojo mladine k varčnosti. Za odrasle, kot tudi za posamezne poklice je še manjka. Morda jo rodi sedanja stagnacija ali pa dviganje dinarja.

To so torej nekateri nasveti za znižanje obrestne mere. Vsak je nekaj vreden. Izvesti se bodo dali počasi vsi, deloma že delujejo, toda ne z isto hitrostjo. Zato bodo tudi vplivali z različno učinkovitostjo na gibanje obrestne mere. Pričakovati smemo torej, da smo dosegli ne samo vrhunec obrestne mere, ampak tudi, da se že vračamo navzdol. Ta smer navzdol pa ne bo enakomerna ne po času, ne po odstotkih znižanja. Predstavljal bo cik-cak-črto in se nazadnje polegla nekaj nad večino takrat običajne srednje obrestne mere v zapadni Evropi.

J. B.:

Boj za vloge.

Na celi črti so razvili razni denarni zavodi zlasti banke boj za vloge. Orožje jim je povišanje obrestne mere. Od raznih strani prihajajo Zvezi pritožbe radi obrestne kon-

kurence nezadružnih denarnih zavodov, ki hočejo pritegniti na se vse vloge. Nasproti temu bi posojilnice opozarjali, da vlagatelje poučijo.

1. Tisti, ki povišuje obrestno mero za vloge, je škodljivec kmeta. Ako plačujejo denarni zavodi za vloge 10%, ne bo mogoče

kmetu dobiti posojila izpod 14%. Tako drag kredit pa je za kmeta nevzdržljiv.

2. Treba je pomisliti, da naš dinar v vrednosti že skoro dve leti stalno raste in se torej neglede na obresti notranja vrednost hranilnih vlog povečava. Zato se nikdar še ni varčevanje tako izplačalo, kakor se izplača danes, ko se kapital sam po sebi po notranji vrednosti radi dviganja denarja v enem letu skoro podvoji.

3. Pogrešeno bi bilo, ako bi napram boju bank za vloge zadruga delale z istim orožjem kot banke, namreč s poviševanjem obrestne mere, ker bi se s tem le oddaljemale od svojega bistvenega namena, **preskrbovati posojila malim ljudem v potrebi ali za zboljšanje gospodarstva po nizki obrestni meri**. Lahko trdimo, da bi si z zvišanjem obrestne mere posojilnice doseglo svojega pglavitnega cilja celo onemogočile in bi s tem izgubile pravico do obstoja.

4. Delo zadrug v boju proti oduševanju bank mora biti idejnega značaja, da se namreč propagira **zvest skupnosti in potreba vzajemnosti** kmeta v zadrugni organizaciji. Kmet se ne bo mogel obvarovati pred izkoriščanjem močno organiziranega in z veliko inteligenco razpolagajočega bankarstva in trgovine, ako ne bo, spoznal in našel rešilne

poti skupnosti in vzajemnosti kmečkih koristi v zadrugni organizaciji.

5. Med ljudstvo je treba razširiti načelo, da **greši proti ljudski skupnosti in izdaja nasprotnikom ljudske koristi**, kdor radi visokih obresti nosi denar v protiljudske zavode, dočim se bo za posojilo obračal na te zavode, ako bo v stiski. Seveda bo zahteval posojilo po nizkih obrestih.

6. Opozarjati je vedno in vedno treba, da je pri nalaganju denarja **prva zahteva varnost**, druga pa šele višina obresti. To velja tembolj danes, ko so poravnave in konkurzi trgovin in podjetij na dnevnem redu in ko bodo te poravnave in ti konkurzi nujno morali potegniti za sabo v polom tudi nekatere banke, ki so z njimi ozko zvezane.

7. Zadrugništvo mora zastaviti svoj vpliv in porabiti svojo moč v to, da drži obrestno mero kolikor mogoče nizko in da ustvari med ljudstvom prepričanje, da je **visoka obrestna mera znak nezdravih gospodarskih razmer**. Gospodarske razmere bodo tem slabše, čimbolj bo rastla obrestna mera in bo prevladovala konkurenca denarnih zavodov z obrestno mero. Glede obrestne mere opozarjamo na članek v današnji številki Narodnega Gospodarja: »Poglavje o obrestni meri«.

Zadrugništvo v sovjetski Rusiji.

Znani zadrugni strokovnjak dr. F. Totomianc, sedaj profesor ruske juridične fakultete v Pragi, je pred kratkim priobčil nekaj zanimivih podatkov o točasnih razmerah zadrugne organizacije v Rusiji. Iz njegovega poročila povzamemo:

Pri pregledovanju sedanjih ruskih zadrugnih časopisov se opazi takoj velika razlika med njimi in prejšnjimi kakor tudi med zapadnoevropskimi. V organu centralne zve-

zo ruskih konsumnih društev »Kooperativnoje djelo« je dobiti mnogo sestavkov, ki ne obravnavajo zadrugnih vprašanj, pač pa politična. Povratek k starim podlagam in metodam zadrugne organizacije se predstavlja kot nekaj novega, kar da so odkrili še le na Ruskem. Na dolgo in široko se povdarja prehod od prisilne zadruge k prostovoljni, toda se zamolči, da je to le povratek k starim, že davno pred boljševiki preizkušenim načelom

zadružništva. Ista slika se nudi začudenim očem starega zadrugarja pri prehodu od »komunističnega« sistema rabata k sistemu povračila, t. j. k rohdalskemu sistemu. Tako se zlasti povdarja primer konsumne zadruge v mestu Kursk, ki je v l. 1923 prešla k sistemu povračevanja blagovne dividende od izkupička. Zadruga je izplačala članom 4% dividende. V tem vidijo važnost zadružno-vzgojnega momenta napram rabatnemu sistemu.

Stari in preiskušeni zadrugarji se malo udeležujejo časopisnega dela, čeprav večina od njih še vedno deluje v zadružništvu. Večinoma pišejo članke o zadružništvu mladi ljudje, ki šele poizkušajo svoje moči na tem polju. Pomembna novost pa je propagiranje zadružništva v ruskem zadružnem časopisju v beletristični in pesniški obliki.

Da se tem več ljudi seznani z zadružništvom, organizira centralna zveza (sojuz) korespondenčni tečaj. Ker ima zveza veliko književno trgovino, se smatra širjenje knjig kot zelo važna naloga in njeno geslo je: »Po knjigi — k vedi — in h komunizmu«.

Knjiga jim ne služi samo za propagando zadružnih idej, ampak tudi kot sredstvo komunistične in protiverske propagande. V neki popularni, za kmete urejeni izdaji lista »Kooperativnoje djelo« je mnogo prostora odkazanega protiverski in zoper svečenstvo naperjeni propagandi. Izdaja je ilustrovaná. Neka ilustracija nosi naslov: »Mesto cerkve zadruga.« Iz nadaljnje vsebine članka se vidi, da je bil neki industrialec izpremenil svoj čas eno izmed svojih tovarov v cerkev za delavce, sedaj pa so to cerkev preuredili v konsumno zadrugo.

V Rusiji uvidevajo veliko važnost žene ne samo za konsumna društva, ampak tudi za druga vprašanja zadružnega življenja. Zato skušajo v Moskvi in v provinciah pri-

dobiti ženo za zadružništvo. To prizadevanje se ne izraža samo v propagandi med ženskim svetom, ampak tudi v tem, da se skušajo prilagoditi zahtevam žene. Na jugovzhodu Rusije so osnovali 8 pomožnih mest, ki se imenujejo »mati in dete« in tu so osnovali igrišča za otroke in 8 restavracij. Vsled takega delovanja se opaža znaten prirastek članov.

Med zadružnimi zvezami stoji na prvem mestu osrednja zveza ruskih konsumnih zadrug (centrosojuz). Glavna razlika med to zvezo in zapadnoevropskimi leži v tem, da ima ruska zveza veliko izvozno trgovino z inozemstvom. Izvažali so žito, sirovine, surovo maslo in jajca. Kavijar so začeli izvažati v l. 1924; pridobivajo ga v lastnih ribarnicah v Astrahanu. L. 1923 so vjeli nad 1 milijon pudov rib. Med izvoznimi predmeti zavzemata prvo mesto bombaž in tobak. Izvoz gre večinoma na Angleško, v Estlandijo, Francijo, Nemčijo, Livlandijo, Italijo in Dansko. L. 1923 je centrosojuz prodal sirovin za 19.589.000 rubljev. Centrosojuz je tudi velik producent, kajti četrtna blaga, ki ga je prodal, je izšla iz lastnih podjetij. Med drugim ima 3 velike mline, nekaj pa jih ima v zakupu in v njih se je namlelo 17.450.000 pudov moke.

Centrosojuz je 1. maja 1924 obsegal 16.489 vaških konsumnih zadrug in 1708 mestnih. Število članov je znašalo 2.736.000 meščanov in delavcev 3.122.000 kmetovalcev.

Ruske kmetijske zadruge se zopet vzbujajo k življenju, dasiravno je staroruska Zveza kmetijskih zadrug »selskosojuz« v finančnem oziru mnogo slabejša nego centrosojuz. Početkom l. 1924 je bilo 32.000 kmetijskih zadrug, od katerih je bilo 50 odstotkov čistih prodajnih zadrug, ki se same niso bavile s predelovanjem blaga, 34 odstotkov

kolektivnih zadrug in 14 odstotkov takih, ki so blago same predelovale. Kolektivne zadruge se največ pečajo s skupnim obdelovanjem polja in so njihovi člani najrevnejši ljudje na kmetih.

Čeprav ima rusko zadružništvo, mestno in kmetijsko, malo lastnega kapitala in je močno zadolženo in čeprav so mu vsilili še daleč ležeče naloge, vendar stalno napreduje.

Mlekarstvo v naši državi.

Dosedaj smo običajno gledali in razmislili samo položaj mlekarstva v Sloveniji. Nismo pa mislili, da moramo pri reševanju vprašanja o bodočnosti mlekarske industrije imeti pregled o položaju mlekarstva v celi državi in po tem usmerjati mlekarstvo industrijo v Sloveniji. »Mlekar«, ki je glasilo mlekarstva in mlekarske industrije in ga izdaja priznani strokovnjak dr. Stjepan Filipović v Zagrebu, je v svoji 7. in 8. številki prinesel kratek pregled o mlekarstvu v naši državi. Radi zanimivosti ga v sledečem podajamo.

V naši državi bi se moglo mlekarstvo izredno razviti in bi bilo za narodno gospodarstvo velike vrednosti, posebno v severnih delih države nad črto Save, pa tudi po južnejših krajih s planinsko pašo. V severnih krajih se predeluje kravje mleko, nižje pa ovčje mleko. V severnih krajih bi se moglo vsako leto spraviti v denar do 600 milijonov litrov mleka in zato dobiti do dve in pol milijardi dinarjev, v južnih pa do četrte milijarde dinarjev. Toliko bi se dobilo za ono mleko, kolikor bi ga bilo za trg nad domačo potrebo.

V severnem pasu imamo že popolnoma dobro evropsko goved, drugod pa domače ovce.

Dosedaj se je v severnem pasu delalo zadrugnim potom, nekaj pa tudi potom privatne podjetnosti.

V Sloveniji je bilo pred vojno okoli 70 mlekarskih zadrug, v Hrvatski in Slavoniji okoli 20, v današnji Vojvodini jih je moglo

biti do 150, v Srbiji nekako 15, v Bosni 3. Različni so bili iniciatorji te akcije: v Sloveniji splošna zadrugna misel, v Hrvatski in Slavoniji madjarska vlada, ki je delala s pomočjo svojih kreditnih zadrug, v Vojvodini ista vlada, v Srbiji zadrugno gibanje. Mnogo navedenih zadrug je propadlo, v Vojvodini skoro vse, tako da jih imamo sedaj v celi državi blizu 100.

Od večjih mlekarskih ustanov moramo omeniti državno mlekarno v Belju (pri Osijeku) z več kot 7000 litrov dnevno predelane mleka (maslo in kazein), potem Združene mlekarne v Ljubljani, ki dnevno nad 10.000 litrov mleka izvažajo, blizu 5000 litrov pa predelujejo v sir, dalje imamo trapiste v Banjaloki (izdelava sira letno do 15 vagonov) in naposled P. Stubbe, Djakovo (maslo in sir).

Trgovina z mlekom se je zlasti razvila radi preskrbe mest z mlekom. V večji množini se izdelujejo sledeče vrste ovčjega sira: kačkavalj, somborski, travniški in paški, od kravjega sira pravi trapist in njegove imitacije, v Sloveniji ementalec. Danes pomagajo graditi našo mlečno industrijo tudi ruski emigranti.

Izvoz mlečnega blaga je danes precejšen ter je znašal l. 1922 21 vagonov masla ter 175 vagonov sira, l. 1923 se je izvozilo za 118.000.000 Din, samega kačkavalja in drugega sira, masla pa za 28.000.000 dinarjev, za l. 1924-25 pa se ceni ta izvoz na 120.000.000 Din. Izvozniki kraji so: Maribor, Pirot in Skoplje.

Izdelki so po vrstah in po pripravi sledeči:

I. Siri. 1. Kačkavalj, ovčji sir v Srbiji se izdeluje na planinah na paši brez ugotovljenega recepta. Zasiri se v topli vodi in potem dene v forme. Izzori za trgovino po treh tednih, za konsum po dveh do štirih mesecih. Sir je trd in dober tudi za ribanje, ker je pikanten. Sedaj se je po vojni začelo nekoliko s sirjenjem tudi v Bosni in po drugih krajih iz kravjega mleka, celo iz posnetega.

Letno proizvodstvo je sedaj do sto vagonov, skoro vse v Srbiji.

Izvoz: v Egipt, Carigrad, na Francosko in v Ameriko in sicer 20 do 25% v Ameriko in Francijo, 60 do 64% v Carigrad in Egipt. Za domačo uporabo ostane v južni Srbiji vsega 3 vagone. Najbolji je pravi planinski sir, ki ga tudi največ zahtevajo in sicer iz sledečih krajev: Kalin, Kamen, Kriva Palanka, Kumanovo in Galičnik. Tu je cena l. 1922 dosegla 48 Din. za kilogram. Izvozni kraji so Caribrod (za Carigrad) in Solun. Srbski kačkavalj je bolji nego bolgarski. Konkurirajo nam v izdelavi kačkavalja Romunija, Bolgarija in Grčija.

2. Somborski ovčji sir izdelujejo okoli Sombora v Bački in se izdelan vloga v lesene deže do 15 kg teže. Prodajajo ga v Beograd, Novisad in Zagreb. Izdela se ga v sezoni nekako 20 vagonov.

3. Travniški sir se izdeluje na planini Vlašić pri Travniku iz ovčjega mleka in se odvišek izdelka prodaja v lesenih dežah razne teže: 20, 50, 60 in več kg. Prodajajo ga največ v Sarajevo. Skupno letno proizvodstvo doseže 30 vagonov.

4. Paški sir z otoka Paga je trd ovčji sir v posameznih kosih, okroglo plošnat, raz-

ne velikosti. Sirijo ga na leto do treh vagonov.

5. Kravji sir trapist se kot pristen izdeluje v Banjaloki, v veliki meri kot imitacija. Prvega se na leto izdelava približno 12 do 15, drugega tudi do 40 vagonov. To je manjši sir enake velikosti z nekako 25 cm premera in do 5 cm debelosti. Mnogo ga zahtevajo v državi sami, dočim je izvoz popolnoma neznaten.

6. Ostali siri: ementalec okoli Bohinjskega jezera, dobro blago, potem nekaj ajdamca v Sloveniji, potem grojer, kvargeljci, skuta, velebitski sir, srbski in trdi sir in naposled manur.

Celokupno proizvodstvo sira v naši državi se more na leto oceniti s 300 vagonov.

II. Maslo. Pri nas je maslarska industrija še na nizki stopnji in se z njo pečajo edino v severnem pasu, kjer izdelujejo pravo maslo, dočim v Srbiji izdelujejo iz ovčjega mleka topljeno maslo (in sicer dve trsti iz polnomastnega mleka, t. j. iz 8 kg en kilogram) in iz siratke od kačkavalja. Obeh teh dveh vrst masla se pridelava v južni Srbiji letno do 25 vagonov. Izvoz v Turčijo in Grčijo, kjer doseže v nadrobni trgovini ceno čez 100 Din. za kilogram.

Pristnega kravjega masla se pridelava letno do 100 vagonov (državna mlekarna Belje do 12 vagonov).

Izvoz tega masla je precejšen in znaša do 30 vagonov na leto.

Pomemben je tudi užiški kajmak (smetana), ki bi lahko postal zelo zaželeno blago in naposled kislomleko jogurt.

V tekočem letu se je razvil tudi izvoz mleka v Gradec in na Dunaj do 10 vagonov dnevno.

Kako naj gospodarijo strojne in elektrostrojne zadruge?

Slabe bilance.

Dogaja se in precej pogosto, da izkazujejo bilance strojnih zadrug oz. elektrostrojnih zadrug izgubo. Ako pa izgube ne izkazujejo, je vendar v teh bilancah neka skrita izguba, ker ni zadostnih odpisov od inventarja, t. j. poglavitno od strojev. Običajno tudi nimajo strojne zadruge v bilancah rezervnih zakladov, zlasti zaklada za obnovo združnega inventarja, dasi je to za trajno delovanje takih zadrug neobhodno.

Posledica takih bilanc je, da zadruga nekaj časa dela, potem pa običajno mora iti v likvidacijo. Stroji so se obrabili, zadruga ima itak že izgubo, načelstvo se izgovarja, da je nemogoče kupiti nove stroje, ker so sedaj tako dragi. Zato je zaključek navadno ta, da se likvidira in se stari stroji prodajo.

Zadruga je večna.

Zadruga ni ustanovljena samo za dobo kakor dolgo bo pač trajal prvotno nabavljeni inventar. Zadruga je ustanovljena radi tega, da **zadovoljuje trajno potrebo posestnikov po kmetijskih strojih**. Lahko bi rekli, da je v tem smislu zadruga večna, kakor so gospodarske potrebe, katerim naj zadruga zadostuje, trajne. Potreba strojev bo v našem kmetijskem gospodarstvu ne le trajno ostala, ampak bo še vedno večja. Vedno bolj popolne stroje in vedno v večji meri bomo morali uporabljati v našem kmetijstvu, ako hočemo, da bo res kmetija nesla, da bo naše gospodarstvo napredno ter da bomo izhajali s čim manj delavnimi močmi, ki so danes zelo drage.

Proračun izdatkov.

Da morajo strojne zadruge po obrabi prvega inventarja običajno likvidirati, temu je

vzrok slabo gospodarstvo načelstva zadruge. Pri pravilnem gospodarstvu mora načelstvo napraviti **za vsako leto proračun predvidevanih izdatkov v višini preteklega leta ali nekoliko višje**: za potrebna popravila, za odškodnino strojniku, za bencin, olje in drug material in naposled za zaklad za obnovo združnega inventarja. Ko na podlagi takega proračuna dobimo približno višino izdatkov, nam ne bo težko izračunati, koliko naj članom računamo za uporabo strojev za dan oziroma za uro. Po podatkih prejšnjega leta namreč tudi ni težko ugotoviti, koliko ur oziroma dni približno bodo člani stroje potrebovali. Le, ako zahtevamo od članov prispevke na podlagi takega proračuna, potem se lahko zanesemo, da bodo ti prispevki zadostovali ter da zadruga v dotičnem letu ne bo napravila izgube, temveč bo še nekaj preostanka. Vsaj toliko ga bo gotovo, kolikor smo v proračun postavili za zaklad za obnovo združnega inventarja.

Previsoki prispevki.

Napram temu se člani načelstva radi izgovarjajo, da člani zadruge tudi nizke prispevke zelo neradi plačujejo, kaj šele visoke. Člani imajo prav vsak s svojega stališča. Pravilno je, da vsak član v svojem gospodarstvu skuša imeti čim manj izdatkov in čim več dohodkov in da zato tudi napram strojni zadrugi zastopa koristi svojega gospodarstva. **Zato pa mora napram članom koristiti zadruge zastopati načelstvo**, katerega mu je poverjeno gospodarstvo zadruge in od čigar gospodarstva zavisí obstoj in bodočnost zadruge. Tisti, ki ima čuvati koristi zadruge, ki jo mora varovati pred izgubami, ki mora skrbeti za njeno bodočnost, je na-

čelstvo. Najbolj pa mora načelstvo gledati, da zadruga dobiva od članov za svoje delo, za svoj obstoj potrebne prispevke. Sicer se zgodi, za kar imamo že veliko žalostnih primerov, da zadruga izkrevavi, da opeša.

Članom mora načelstvo tudi položaj zadruge razložiti. Treba je članom povedati, da zadruga tudi ne more delati čudežev, da ni čudodelna piška, ki bi nesla zlata jajca. Kakor je konja treba krmiti, ako hočemo, da bo dobro delal, tako tudi zadruga zahteva svoje. To pa, kar zadruga zahteva od članov, so prispevki, ki v resnici odgovarjajo izvršenemu delu. Od načelstva pa zahteva zadruga dobro skrbno gospodarstvo, zlasti skrbno ravnanje s stroji, pravočasna popravila in skrbno hranjenje strojev.

Prednost skupnih združnih strojev.

Marsikje se tudi sliši ugovor, češ da je skupna lastnina vedno najslabše upravljana in varovana, da je radi tega bolje, ako ima vsak posestnik svoje stroje, ker potem bolj pazi nanje. Temu nasproti moramo pomisliti, da so naše kmetije veliko premajhne, da bi vsak kmet imel potrebne lastne stroje. Ponislite in preračunajte nekoliko, koliko milijonov kapitala bi ležalo mrtvega, ako bi si vsak kmet omislil svojo mlatilnico, svojo slamoreznico, svoj gepel, svoj čistilnik itd. Ako mlatilnico rabi tri dni v letu, pomeni to, da leži kapital mlatilnice 99% časa v letu mrtev. Pri enem posestniku to še ne napravi veliko. Vzemite pa vse posestnike vasi in posestnike občine in tako naprej. Na ta način boste prišli do naravnost ogromnih števil mrtvega kapitala, ki bi glasno govorile, da naš kmet ne zna računati, da ne zna gospodariti. Kmet mora danes dobro premisliti, koliko denarja veže v stroje, ker je tisti denar za vedno vezan in v 10 do 15 letih tudi uničen. Premisliti pa mora tem bolj, ker bi mu tisti denar v hranilnici ne le nesel primeroma lepe

obresti, ampak bi mu bil vedno na razpolago za slučaje potrebe, za slučaje nesreče. Drugo, kar moramo pri tem poudariti, je pa to, da si le skupno moremo nabavljati zares dobre, popolne stroje z veliko delazmožnostjo, ki delo hitro in dobro vršijo ter nam na delavnih silah velik prihranijo. Zato je potrata imeti danes ročno mlatilnico ali imeti na vsakem podu mlatilnico na gepel mesto skupne združne mlatilnice, ki je opremljena na najmodernejši način in ki v par tednih tudi izvrši delo za vso občino oziroma za vas.

Iz tega sledi, da bi morali strojne in elektrostrojne zadruge začeti ustanavljati, ako bi jih še ne imeli. Gotovo odgovarja načelu gospodarstvenosti strojna zadruga, ki skuša s čim manjšim sredstvi doseči čim večjo in čim trajnejšo korist. Veliko in trajno korist pa doseže strojna zadruga ravno s tem, da poedine posestnike z nabavo skupnih strojev obvarje pred dragimi investicijami in da tako vodi svoje gospodarstvo, da se iz prispevkov članov lahko trajno vzdržuje.

Kjer je torej gmotno stanje strojne zadruge slabo, je največ krivo načelstvo, ker pobira od članov za izvršeno delo premajhne prispevke. Ta napaka se je pri marsikateri strojni zadrugi ponavljala leto za letom ter se sedaj maščuje v dvojnem oziru. Na eni strani si zadruga ni nabrala zadostnih rezerv, da bi si po obrabi prvih strojev nabavila nove. Na drugi strani je pa člane razvadila, da mislijo, da jim mora zadruga delo zasotnj opravljati.

Podpore strojnim zadrugam.

Zgodilo se je, da so se strojne zadruge obračale na oblast ali na Zvezo za podpore in so te prošnje utemeljevale s tem, da imajo veliko izgubo, da so se morale zadolžiti radi velikih popravil in da bi sicer vsled izgube morale prenehati delovati. Na tako prošnjo strojna zadruga ne bo nikdar dobila

podpore, ker s tako prošnjo pokaže, da podpore ni vredna. Ako država daje podpore za strojne zadrug, je to **poglavitno radi tega, da se širi uporaba modernih kmetijskih strojev.** Zadruga, ki pa v svoji prošnji navaja, da niti z dosedanjimi stroji ni znala tako gospodariti, da bi se bili stroji izplačali, taka zadruga podpore ni vredna. Prvi pogoj, da zadruga sme upati na kako podporo, je pravilno gospodarstvo. Pravilno gospodarstvo pa mora biti tako urejeno, da zadruga iz prispevkov članov ne le krije vse tekoče izdat-

ke, temveč da se iz teh prispevkov lahko tudi odpisuje zadržni inventar oziroma zbira zaklad za obnovo strojev.

Razmere v kmetijskem gospodarstvu so take, da se bomo morali vedno v večji meri posluževati modernih poljedelskih strojev. Z ozirom na prevladujočo malo in srednjo posest bodo našim posestnikom moderni poljedelski stroji omogočeni le v skupnosti, le v zadrugi. Pogoj za obstoj in delo take zadruge pa je pravilno gospodarstvo, kakor smo ga zgoraj orisali.

Zadružno gibanje v Sloveniji.

Po razglasilih, ki jih priobčujejo registracijska sodišča v Uradnem listu, objavljamo o slovenskem zadružnem gibanju v l. 1924 sledeče podatke.

I. Novih zadrug se je v okrožjih trgovskih sodišč v Ljubljani, Novem mestu, Celju in Mariboru lansko leto ustanovilo vsega skupaj 57 in to v območju trgovskega sodišča v Ljubljani 28, v Novem mestu 5, v Celju 6 in v Mariboru 18.

Prvo mesto med novimi zadrugami zavzemajo kreditne, katerih se je lani na novo ustanovilo 13 (10 v okrožju trg. sod. v Ljubljani in 3 onega v Mariboru). Po številu najjačje so potem zastopane električne zadrug, katerih se je lansko leto osnovalo 9 (Novo mesto 2, Celje 2, Maribor 5). Njim slede nabavne (konsumne), katerih se je na novo ustanovilo 8 (Ljubljana 4, Novo mesto 1, Celje 2, Maribor 1). Za njimi pridejo stavbinske, katerih je bilo na novo osnovanih 5 (Ljubljana 4, Celje 1). Poleg 4 novih mlekarških zadrug (Ljubljana 2, Novo mesto 2) opazimo 4 agrarne zajednice (vse v okolišju mariborskega trgov. sodišča), ki jim je namen pospeševati naseljevanje s pomočjo agrarne reforme.

Nadalje so se ustanovile: 2 produktivni zadrugi (Ljubljana), 1 strojna zadruga (Ljubljana), 1 planšarska (Ljubljana), 1 klavniška (Maribor), 1 živinska zavarovalnica (Maribor), 1 zadruga za prodajo lesa (Maribor), 1 zadružna drevesnica (Ljubljana), 3 tiskovne zadrug (2 Ljubljana, 1 Maribor), 1 lovška (Ljubljana), 1 trgovska (Ljubljana), 1 zadruga postreščkov (Maribor).

Kakor je iz tega pregleda razvidno, stoji med novimi zadrugami na prvem mestu kreditne, toda je med njimi nekaj takih, o katerih se ne more ravno trditi, da bi imele na sebi kaj drugega zadružnega nego samo ime. Značilno za razmere časa, v katerem živimo, je primeroma veliko število novih stavbinskih zadrug, ki naj bi skušale ublažiti stanovanjsko bedo. Istotako je 9 novih električnih zadrug dokaz, da se vedno bolj širi elektrifikacija naših pokrajin in da bo najbrž v bodočnosti to stremenje še znatno napredovalo, ker je zadruga prav pripravna oblika, da si morejo tudi mala gospodarstva omisliti moderno gonilno silo in razsvetljavo.

II. V likvidacijo je stopilo lani vsega skupaj 30 zadrug in sicer v območju trgov-

skega sodišča v Ljubljani 17, v Novem mestu 6, v Celju 1 in v Mariboru 6.

Med zadrugami, ki so lani stopile v likvidacijo, so bile 4 kreditne (1 Ljubljana, 1 Novo mesto, 2 Maribor), 10 nabavnih oziroma konsumnih (5 Ljubljana, 3 Novo mesto, 2 Maribor), 7 obrtnih (5 Ljubljana, 1 Novo mesto, 1 Maribor), 5 živinorejskih (3 Ljubljana, 1 Novo mesto, 1 Maribor), 1 stavbinska (Ljubljana), 3 trgovske (2 Ljubljana, 1 Celje).

III. Iz združenega registra je bilo izbranih 20 zadrug in sicer pri trgovskem sodišču v Ljubljani 11, v Novem mestu 6 in v Celju 3. Med izbranimi zadrugami je 7 kreditnih (2 Ljubljana, 3 Novo mesto, 2 Celje), 7 nabavnih oziroma konsumnih (5 Ljubljana, 2 Novo mesto), dalje po 1 pašniška (Ljubljana), živinorejska (Novo mesto), električna (Ljubljana), strojna (Ljubljana), trgovska (Ljubljana) in 1 planinsko zavetišče (Celje).

VPRAŠANJA IN ODGOVORI

Vprašanje 6: Naše društvo ima nekaj gozda in bi radi nekaj lesa prodali, ker potrebujemo denar za popravilo hiše in gospodarskega poslovanja. Prosimo pojasnila, kdo lahko sklepa o prodaji. Ali more prodati gozd načelstvo ali moramo počakati občnega zbora? (K. d. v P.)

Odgovor: Po vaših pravilih in tudi po združenem zakonu sme načelstvo samo odprodati del gozda ter izkupiček porabiti za popravilo hiše. To so tekoči posli uprave zadruge, s katero je občni zbor poveril načelstvu. Vendar pa je bolje, da načelstvo zadevo prodaje gozda kot nepremičnine predloži v rešitev občnemu zboru, ker bi mogoče drugače vsa stvar načelstvu povzročila neprijetnosti. Če se gre samo za prodajo lesa iz gozda, načelstvo lahko ukrepa in je tudi umestno, da ukrepa brez občnega zbora.

Vprašanje 7: Kdaj, pod kakšnimi pogoji, pred kakšnim sodiščem, s čigavim privolenjem bi se mogel porok, ki je podpisal zadolžnico, poroštvo in vsem iz njega izvirajočim obveznostim odpovedati? (H. p. v Z.)

Odgovor: Brez privolitve upnika t. j. v vašem slučaju hranilnice in posojilnice se porok nikakor ne more odpovedati prevzetemu poroštvo. Poroštvena pogodba, t. j. dogovor med upnikom in porokom glede jamstva za

dolžnikove obveznosti se ne more enostransko preklicati ali uničiti, kakor nobena druga pogodba. Za tako stvar je treba soglasja obeh pogodnikov. Porok more torej odstopiti od poroštvene pogodbe le s privolenjem upnika.

Vprašanje 8: Naša posojilnica namerava na občnem zboru zvišati deleže, ker znašajo sedanji še iz predvojne dobe le po Din 1.25. Prosimo pojasnila, koliko jih smemo zvišati, da ne zgubimo davčnih ugodnosti in, če je potreba zato pravila spremeniti in registrirati? (H. p. v D.)

Odgovor: Ne davčni predpisi ne kak drug zakon ne predpisuje ničesar, kako visoki smejo, oziroma kako visoki morajo biti deleži. Za rajfajzenske posojilnice je prej obstojal takozvani rajfajzenski zakon iz junija 1889, glasom katerega deleži niso smeli presegati K 50.—. Ker pa rajfajzenske posojilnice uživajo sedaj davčne in pristojbinske ugodnosti na podlagi čl. 262 fin. zak. za leto 1922/23, niso pravzaprav več vezane na omejitve rajfajzenskega zakona. Vsled tega lahko dvignete deleže na poljubno višino.

Kot navodilo pri tem naj pa velja to, da za rajfajzenske posojilnice, ki imajo vse neomejeno zavezo članov, visoki deleži nimajo pomena. Ni tudi v skladu z namenom rajf-

ajzenske posojilnice, da bi morali oni, ki so vsled kake nesreče ali radi izboljšanja gospodarstva prisiljeni iskati posojilo, velik del tega posojila morali vplačati kot delež, ko že s pristopom v članstvo jamčijo za vse obveznosti zadruga s celim svojim premoženjem. Ravno na podlagi neomejene zaveze (jamstva) uživa hranilnica in posojilnica zupanje, da vlagatelji nalagajo pri njej denar. Vsled tega dobi posojilnica za dovoljevanje posojil potrebna sredstva iz vlog na podlagi varnosti, ki jo daje neomejena zaveza. Ni torej treba teh sredstev iskati iz deležev. Drugače pa je stvar pri **zadrugah z omejeno zavezo**, katere bi praviloma morale za svoje investicije ali za **svoj obrat potrebni kapital vsaj po večini spraviti skupaj z deleži**. Tozadevno opozarjamo na članek v 1. številki Narodnega Gospodarja: »Blagovne zadruga in lastni kapital«. Povišanje deležev je v bistvu sprememba tozadevne določbe pravil in je veljana le, če se vpiše v zadrugi register. Vsled tega boste morali ta sklep občnega zbora, kakor vsako drugo premebo pravil prijaviti deželnemu oziroma okrožnemu sodišču za vpis v zadrugi register.

Vprašanje 9: Ali sme zadruga brez koncesije, kakoršna je potreba za gostilničarsko obrt, točiti svojim članom alkoholne pijače? Pri nas smo do l. 1924 brez posebne koncesije to vršili, ko pa je stopil v veljavo zakon o taksah (v Uradnem listu od 19. decembra 1923), nam je oblast naložila, da moramo dobiti za točenje po taksnem zakonu potrebne pravice: krajevno pravico, osebno pravico in pravico točenja pijač. (K. d. v K.)

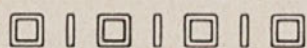
Odgovor: O tej zadevi se je že veliko razpravljalo. Upravne oblasti zavzemajo že od prvega početka, ko so začela delovati društva, različno stališče. Neko konsumno društvo v Ljubljani je od prvega početka brez koncesije ali obrtnega lista točilo svojim članom tudi alkoholne pijače. Vsled pre-

povedi mestnega magistrata ljubljanskega (v l. 1896) se je pritožilo na tedanjo deželno vlado, ki je pravomočno razsodila, da zadruga, če toči alkoholne pijače **članom**, ne potrebuje za to koncesije, ker se to ne vrši obrtoma in od tega nima nikdo dobička, razun člani sami, ki pridejo na ta način ceneje do blaga. L. 1912 se je pri dotičnem konsumnem društvu to vprašanje ponovno začelo in je bil načelnik konsumnega društva radi neopravičenega točenja obsojen na denarno globo. Toda deželna vlada je na pritožbo uradoma razveljavila dotično razsodbo in **ponovno izrekla z ukazom od 19. sept. 1912 št. 23576, da konsumne zadruga za točenje alkoholnih pijač članom ne potrebujejo koncesije**. — Ta primer navajamo radi tega, ker hoče danes upravno oblastvo zlasti pa bivši oddelek ministrstva za trgovino in industrijo uvesti popolnoma drugačno prakso in smatra vse konsumne zadruga za trgovce, oziroma kolikor gre za točenje alkoholnih pijač, za obrtnike-gostilničarje. Pravilno pa je to stališče, da zadruga ni trgovina in ni obrt, ako posluje le s svojimi člani, ampak da je to velika družina, ki si svoje konsumne potrebščine, lahko torej tudi alkoholne pijače, nabavlja skupno, da pride ceneje. Blago, ki ga konsumna zadruga kupuje, je last članov. Načelstvo le upravlja in razdeljuje blago, vsled česar je napačno govoriti, da konsumna zadruga članom prodaja in bi bilo pravilno govoriti, da zadruga članom blago **oddaja ali razdeljuje**. Ne more se govoriti **o obrti**, ker ni namen tega skupnega nabavljanja blaga potom zadruga delati dobiček, temveč je namen **blago združenim konsumentom dobaviti ravno v skupnosti ceneje**. Radi tega so zahteve oblasti glede obrtnega lista, glede izučenega poslovdje, glede koncesije za točenje alkoholnih pijač itd. itd. neupravičene. — Upravičene pa so te zahteve oblasti napram

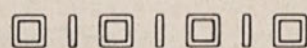
onim zadrugam, ki poslujejo tudi z nečlani. In ako novela k obrtnemu redu daje določbe glede obrtnega lista oziroma koncesije za zadruge, se vse to nanaša ravno na zadruge, ki poslujejo z nečlani, to so zlasti produktivne zadruge, n. pr. sitarske, žebljarske, mizarske, čevljarske, lončarske itd.

Svetujemo vam torej, da odločno branite napram zahtevi oblasti glede koncesije za točenje alkoholnih pijač članom zadrugo stališče. Ako se boste znali braniti, boste s svojim stališčem prodrli, kakor so propadle druge zadruge, ki so se kratkomalo zahtevi oblasti uklonile. Sicer pa se lahko sklicu-

jete tudi na svoja pravila, v katerih je izrecno omenjena naloga zadruge preskrbovati svojim članom po čim ugodnejših cenah tudi alkoholne pijače. Ravno v zadnjem času je pristojno finančno oblastvo neki naši zadrugi brez ozira na to, da ni imela koncesije, podelilo pravico točenja in seveda tudi osebno pravico in krajevno pravico **na podlagi tega, ker ima zadruga v svojih pravilih, da preskrbuje svojim članom tudi pijače.** — Natančneje pojasnilo glede krajevnih pravic, osebne pravice in pravice točenja imate v Nar. Gospodarja za l. 1924 na strani 58.

ZADRUŽNIŠTVO.

VSEM ZADRUGAM!

1. Vplačilo povišanih deležev. Vse one zadruge, ki na naši okrožnici od novembra in januarja še niso vplačale povišanih deležev in letnih upravnih prispevkov, ponovno nujno opozarjamo, da to čimprej storijo. Zvezi izredno mnogo prihranijo na delu in stroških one članice, ki na Zvezine dopise pravočasno in točno odgovarjajo.

2. Računski zaključki. Zadrugni zvezi je pred občnim zborom vposlati načrt računskega zaključka v pregled. Po občnem zboru pa je Zvezi kot revizijski oblasti poslati prepis zapisnika občnega zbora in dva računskega zaključka, kakor ga je odobril občni zbor. Vsa druga opravila zadrug po občnem zboru imate točno navedena v 1. številki Narodnega Gospodarja na strani 11.

3. Hranilne knjižice. Vse posojilnice opozarjamo, da ima Zveza po zelo ugodni ceni na razpolago solidno izdelane hranilne knjižice po Din 3.— za komad, v ličnejši obliki pa po Din 4.— za komad. Za male vloge dobite broširane knjižice po 75 par za komad.

Poleg navedenih cen se zaračuna posebej porto in zavojnina.

Blagovne zadruge v veliki večini preživljajo težke čase, kakor jih preživlja vsa trgovina. Može v načelstvu in nadzorstvu nosite odgovornost za zadrugo. Nič ne pomaga, da niste vedeli, kako gre. Morate vedeti, ker so vas za vodstvo zadruge na občnem zboru postavili in ste to odgovornost prevzeli. Zato je v časih splošne krize potrebna podvojena pazljivost. Imejte redne, če le mogoče tedenske seje. Pri tem delajte zlasti na to-le:

1. Da imate čimveč **lastnega** t. j. deležnega kapitala. S tujim denarjem se težko dela, ker ga morate obrestovati. Tudi odgovornost za tuji denar je težja. Če imate prenižke deleže, jih na prvem občnem zboru zvišajte.

2. Da se **čim manj prodaja na kredit**, na upanje. Ne le na obrestih veliko zgubite, ako stranke cele mesece blaga ne plačajo. Veliko terjatev za prodano blago vam gre v izgubo in jih morate radi neizterljivosti odpisati.

3. Da imate čim manj blaga na zalogi. S tem zopet hranite na obrestih, ker potrebujete manj tujega kapitala. Tudi za blago povečini ni dobro, ako dolgo leži. Najbolj nevarne so velike zaloge manufakture. Nele da postane blago hitro nekurantno, da se preleži itd., poglavitna je **nevarnost izgube**, ker je manufakturno blago zadnje dve leti vsled dviga našega dinarja silno padlo v cenah. Vse zadruge, ki so imele večje množine manufakture na zalogi, so utrpel občutne izgube.

4. Da se **blaga kar največ proda** in se tako zaloga hitro obnavlja. Čim več prodanega blaga, tem manj je blago obremenjeno z režijo, katera ostane v glavnem ista, ali blago hitro obračamo ali počasi. Pogoj hitrega obrata blaga je **zvestoba članov**, da res vse potrebščine kupujejo pri zadrugi. Članj načelstva in nadzorstva morajo zato v osebnem občevanju z zadrugarji vsako priliko porabiti, da propagirajo med njimi smisel za skupnost, za združno zvestobo in disciplino.

5. Da je **knjigovodstvo v redu** in da ni v zastanku. Knjigovodstvo je barometer, ki nam točno kaže stanje zadruge. Ako je knjigovodstvo v redu in se vodi sproti, smo vedno na jasnem, kam gre zadruga, ali navzdol ali navzgor. Zato se ima zlasti nadzorstvo od časa do časa prepričati, kako je s predpisanimi knjigami, kako s knjžbami.

6. Da **poslovodja dela v soglasju in po sklepih načelstva** v korist zadruge, ne pa na svojo roko in svojo korist. Poslovodja dobro čuti, koliko se načelstvo briga za zadrugo in po tem tudi uravnava svoje korake. Ako so pritožbe, da poslovodja dela po svoje, je načelstvo samo krivo, ker ni uveljavilo proti poslovodju svojih pravic, ker ni zahtevalo vedno od njega poročil o nakupih in prodajah.

Združni nastavljenici! Da vam bo mogoče brez skrbi za svoj obstoj delovati v zadrugah na korist splošnosti, organizirajte se in pristopajte kot člani k svoji zadrugi! Pogoji so: polnoletnost, podpis pristopnice in vplačilo deleža po Din 100.— ter pristopnina po Din 10.—. Vsak pristopivši član se mora nadalje zavezati, da bo vlagal na svojo vlogo v tekočem računu redno vsak mesec vsaj 1% svojih službenih prejemkov. Te vloge se sprejemajo le od članov in obrestujejo dnevno po 9%. Natančnejša pojasnila daje načelstvo Hranilnega in podpornega društva združnih nastavljenecv v Ljubljani, Dunajska cesta št. 38.

Varčujte pri režiji (stroških uprave), to je danes načelo, ki ga morajo vpoštevati vse zadruge. Zato se nam zdi nekoliko čudno, ako nekatere posojilnice naročajo, da se jim pošlje denar v denarnih pismih, ko je dosti ceneje pošiljanje denarja po poštno-čkovnem zavodu. — Zato je nepravilno, da nekatere posojilnice pošiljajo naročilnice za denar v priporočenih pismih, ko se to ravno tako lahko zgodi v navadnem pismu ali pa tudi z dopisnico. Denarja, poslanega po poštno-čkovnem zavodu, itak ne more nikdo drugi sprejeti kakor oni, ki ga je hranilnica in posojilnica za sprejemanje vseh pošiljatev pooblastila. — Naročanje raznih tiskovin pri Zvezi se tudi lahko izvrši z navadno dopisnico.

Blagovne zadruge opozarjamo na članek »Blagovne zadruge in lastni kapital« v prejšnji številki Narodnega Gospodarja. Članek je pisan za one blagovne zadruge, ki delajo **pretežno z izposojenim, tujim kapitalom**. Priporočati bi bilo, da se članek prečita na skupni seji načelstva in nadzorstva, katera naj potem ukrepa, ali se postavi na dnevni red letošnjega občnega zbora točka »Sprememba pravil« (povišanje deležev) ali pa »Sklepanje o likvidaciji zadruge«.

1. delavsko konsumno društvo v Ljubljani je imelo 29. decembra 1924 svoj redni občni zbor v poslovnih prostorih na kongresnem trgu. Ravnatelj g. Kocmür je v svojem poročilu o delovanju in stanju zadruge opozarjal na težkoče poslovanja z ozirom na rastočo vrednost denarja. Navajal je vzroke, zakaj je društvo v poslovnem letu opustilo nič manj kot 7 poslovalnic. V blagovnem prometu zastaja zlasti manufaktura. Eno tretjino vsega prometa po tvori blago, pri katerem se kalkulira najmanjši dobiček, t. j. stroški režije. Vsled tega je bil tudi poslovni uspeh nepovoljen. — Za boljši uspeh poslovanja navaja dva predpogoja, da se namreč dvigne zadružna zavest članov in da se dá društvu čim več lastne glavnice s povišanjem deležev. Mnenja je, naj bi se ustvaril nov tip konsumne organizacije, v katerem bi bil strnjen zdrav princip samostojnosti in centralizacije tako, da bi bili krajevni odbori odgovorni za poslovanje. Pri debati o ravnateljevem poročilu so delegati stavili razne nasvete in predloge, kako izboljšati poslovanje, kako s predavanji, brošurami in letaki dvigniti zadružno zavest, kako priti do boljšega reda v poslovanju, kako zmanjšati režijo itd. Sprejet je bil predlog, da se radi zvišanja deležev čez pol leta vrši izredni občni zbor: do tedaj pa naj se za povišanje deležev ljudstvo pripravi.

Glasom računskega zaključka je imelo koncem poslovnega leta 30. junija 1924 društvo 13.580 članov z 14.127 deleži. Deležna glavnica znaša Din 240.535.—. Celokupni promet znaša Din 257.586.501.—, od tega odpade na blagovni promet Din 53.588.097. Ob zaključku poslovne dobe je društvo imelo 36 prodajaln v raznih krajih Slovenije, pred-

vsem v mestih in industrijskih krajih. — Bilanca izkazuje za Din 7.517.988.— zaloge blaga, ki se je inventiralo z 20%-nim odbitkom od prodajnih cen. — Dolžniki znašajo Din 558.555.—, naložba v čekovnem zavodu Din 58.052.—, efekti Din 22.772.—, tuji deleži Din 28.302.—, premičnine Din 273.542.—, nepremičnine Din 210.493.— in gotovina v blagajni Din 5.477.—, tako da znašajo celokupna aktiva Din 8.675.144.—. Nasproti temu so na strani pasiv postavke: vloge Din 596.495.—, upniki Din 1.355.786.—, tekoči račun Din 5.828.050.—, razni Din 42.445.—, rezerva Din 61.479.—, deležna rezerva Dinarjev 546.740.—, deleži Din 240.535.— in čisti dobiček Din 3609.—. Lastni kapital zadruge za obratovanje so le deleži in rezerva skupaj, torej nekaj nad Din 300.000.—, dočim je vse drugo tuji kapital, izposojila, ki jih je treba obrestovati. Društvo je zlasti neprijetno občutilo v svoji režiji postavko za obresti izposojil in je vsled tega tudi sklenilo, da se skliče izredna skupščina za zvišanje deležev. Ako bi društvo imelo deleže vsaj po 100 Din (kar pa je še zelo malo), bi delalo z Din 1.412.700.— deležne glavnice, ki jo ni treba obrestovati. Že to bi znatno olajšalo režijo.

Izvoz mleka. Po podatkih prometnega ministrstva izvoz mleka iz Slovenije hitro raste. Tako se je preko postaje Št. Ilj izvozilo v juliju t. l. 527.254 kg mleka, v septembru pa 780.366 kg melka. Od teh množin gre večji del s postaje Maribor, znatno manjši s postaje Ljubljane. S postaje Ljubljana je v juliju šlo na Št. Ilj 54.466 kg mleka, v septembru pa 124.366 kg.